

AAS – lika stort problem som narkotika

Publicerat i Narkotikafrågan nr 5 2006

Våldsbrott, självmord, femdubbelt ökade beslag och ett stort mörkertal när det gäller dödsfall. Missbruket av anabola steroider ökar och skadeverkningarna har blivit allt tydligare.

Text: **Pelle Olsson**

Det var för drygt femton år sedan som Tommy Moberg första gången stötte på killar som tog anabola androgena steroider, AAS. Då hade han redan arbetat tio år som fältassistent för unga narkomaner i Göteborg.

– Jag upptäckte att steroidmissbruk liknade narkotikamissbruk, men det var jag ensam om att tycka. Det ansågs vara slöseri med tid att ägna sig åt de här killarna.

Eftersom kunskaperna AAS var bristfälliga försökte Tommy Moberg på egen hand ta reda på så mycket som möjligt. Bland annat via forskningsdatabaser i USA, men där fanns inte mycket att hämta. Det mesta lärde han sig i mötena med de unga männen som tog preparaten. Han fann att AAS-missbruk i flera avseenden hade större negativa konsekvenser än narkotika. Det orsakade mer våld och mer aggressivitet än till och med amfetamin. Drivkraften att fortsätta missbruket var mycket stark. Så småningom fick han kontakt Mats Garle, chef för dopinglaboratoriet vid Huddinge, simlandslagets läkare Bengt Eriksson och flera andra som kommit att engagera sig i frågan. Sedan år 2000 finns ett nätverk bestående av ett 30-tal forskare och praktiker över hela landet som samarbetar mot missbruk av dopningsmedel. Det är kanske tack vare denna samlade kompetens som Sverige idag har fått en av världens strängaste lagstiftningar där till och med bruket är kriminaliserat sedan 1999. Så är det t.ex. inte i något av våra nordiska grannländer. Moberg hoppas att det nordiska nätverk mot dopning som håller på att bildas ska leda fram till skärpta lagar även i Danmark, Finland och Norge.

Tre grupper AAS-missbrukare

– Det finns tre grupper AAS-missbrukare, säger han. Dels elitidrottarna, men de utgör ett allt mindre problem i Sverige. Det värsta landet för doping inom idrotten idag är USA. De är 2000-talets Östtyskland.

Den andra gruppen, där de flesta dopningsmissbrukare finns, är “esteterna”. De är kroppsbyggare eller vill bara se snygga ut. De tränar hårt på gym och använder ofta inga andra droger. För det mesta är de socialt välanpassade och kan därför påverkas med generell prevention som lagstiftning och bättre information om skadeverkningar. Det är den tredje gruppen som bekymrar Moberg mest. Han kallar dem “slagskämparna”.

– De måste behandlas individuellt precis som andra narkomaner. De använder dopningsmedel för att bli stöddiga, för att få en kick, för att begå brott. Mellan kurerna blir de tvärtom; ängsliga och deprimerade. Många får självmordstankar. Då är det lätt att de snabbt återgår till missbruket för att må bra igen. En del av dem lyfter skrot för att bli bättre på att slåss, men de flesta tränar inte alls.

Det är mest den här gruppen som Tommy Moberg träffar.

– Jag brukar säga att bara de som traumatiserats som barn går ut och slår andra på käft. De har alltid en problematisk familjebakgrund, ofta en frånvarande pappa. Ibland finns han i familjen, men är oåtkomlig för sonen. De här killarna går omkring hela uppväxten med ett hål i magen och är osäkra på sin manliga identitet.

Moberg tror att AAS-missbruket har ökat sedan millienieskiftet, men det är svårt att

se detta i de drogvaneundersökningar som görs. Olika enkäter visar att omkring 4 procent av pojkarna och 1 procent av flickorna i gymnasiet har provat AAS. Bland de som mönstrar är det 1 procent, vilket måste tyda på att de inte svarar ärligt, menar Moberg.

Däremot ser man tydligt att tullens och polisen beslag av AAS ökar. De är fem gånger så mycket stora som för några år sedan och har aldrig varit större än nu.

Ingen vet hur många missbrukare det finns. De gissningar som görs hamnar mellan 20.000 och 100.000. AAS är alltså ett minst lika stort samhällsproblem som narkotika.

Genom den senaste tidens våldsdåd med koppling till AAS har missbruket hamnar högre upp på den drogpolitiska dagordningen. Socialhälsominister Morgan Johansson har gett Mobilisering Mot Narkotika, under ledning av Björn Fries i uppdrag att även ta med AAS i sitt arbete.

Tommy Moberg hoppas att det ska leda till att AAS narkotikaklassas, vilket det inte är idag. Framför allt behövs det bättre resurser för behandling med specialinriktning för steroidmissbrukare. Idag finns bara en mottagning i Göteborg och en i Örebro plus Dopingjourens telefonrådgivning vid Huddinge sjukhus.

Prisbelönt gym

Staffan Westlund tillhörde dem som Tommy Moberg kallar "esteterna" bland AAS-missbrukarna. En sund idrottskille i Tyresö, söder om Stockholm, som spelade ishockey i tonåren. Eftersom han själv tyckte att han var lite för tunn för att stå emot hårda tacklingar började han styrketräna. På gymmet kom han i kontakt med kroppsbyggare och han ville själv bli lika stor. Ishockeyn övergavs och han började använda "ryssfemmor" som innehåller den anabola steroiden metandienon. Resultaten kom snabbt. Han fick 10 kg extra muskler på tre månader.

– Allt var positivt i början, säger han. Jag orkade träna ännu hårdare, musklerna växte och jag mådde bra.

Han provade flera olika preparat som han även injicerade, men biverkningarna blev värre och värre: acne i form av stora bölder på bröst och rygg, bröstet växte och han blev aggressiv.

– Jag retade upp mig på småsaker, till exempel kunde jag bli alldeles tokig om när jag var ute och körde bil och någon medtrafikant gjorde en gest. Då jagade jag honom och prejade bilen och försökte slita ut föraren. Som tur var låste de dörren när jag stod och bankade utanför.

Efter tre års hormonmissbruk, när Westlund var 21, kom han till insikt hur mycket han skadade både kroppen och psyket. Han slutade med alla preparat och är idag en starkt engagerad dopningsmotståndare.

Tillsammans med sin fru äger han Tyresö gym & hälsocenter. Dit är inga som dopar sig välkomna.

– Tyvärr finns det andra ställen, där man inte är lika nogräknade, att gå till istället. Men vi har fått nya grupper som tränar hos oss tack vare att vi profilerat oss mot dopning: idrottsföreningar, mamma- och babygymna och pensionärer.

År 2004 fick paret Westlunds gym en utmärkelse från Dopingjouren för sitt arbete mot dopning.

Då och då är Staffan Westlund ute och föreläser i skolorna mot dopning. På ideell basis påpekar han. Då pratar han aldrig om olika preparat, och hur de fungerar, bara vad som händer i kroppen när man tar dem. Han är tveksam till en del andra före detta dopningsmissbrukare som åker runt och tar betalt för att berätta om allt de stoppat i sig. Eftersom de fortfarande är väldigt stora finns det risk att de istället inspirerar unga killar att prova.

– Alla som tävlar i body building håller på med hormoner, säger han. Det går inte att

få såna enorma muskler annars. De killarna kan man inte påverka, men man kan påverka ungdomarna innan de börjar.

För övrigt har han själv, vid 36 års ålder, gått tillbaka till sin gamla sport ishockey och spelar nu i ett division 4-lag bara för att det är så roligt.

Dödsfall av AAS - ett stort mörkertal

I våras väckte en studie från Karolinska Institutet stor uppmärksamhet i medierna. Enligt tidningsrubrikerna var missbruk av AAS mer dödligt än till och med heroin.

– Det var fel tolkning, som berodde på ett olyckligt formulerat pressmeddelande, säger docenten i rättsmedicin Ingemar Thiblin, en forskarna bakom undersökningen.

Thiblin och hans medarbetare hade gjort en uppföljning av 1463 personer som sökt hjälp på olika drogmottagningar i Stockholm. Av dem hade 248 testat positivt för AAS. Överdödligheten i den gruppen var tre, fyra gånger högre än bland övriga missbrukare som sökt hjälp.

– Då måste man ta hänsyn till att dessa 248 var en extrem grupp blandmissbrukare som både tog steroider och andra droger, förklarar Thiblin. De jämfördes med missbrukare som inte tog AAS. Men det finns en mycket stor grupp som bara tar AAS och om dem vet vi inte så mycket alls.

Thiblin håller med Tommy Moberg att den gruppen, "esteterna" kallad, är de största bland AAS-missbrukarna. De är vanlig killar som tränar för att visa upp musklerna, varav en del tävlar i kroppsbyggnad. De tar piller och injicerar sig, men får inte problem i så hög utsträckning att de söker hjälp. Om de märker att de blir konstiga, t.ex får vredesutbrott i samband med en starköl på krogen inser de sambandet och slutar använda hormonerna.

Att många dör på grund av AAS-missbruk är dock ett faktum, men mörkertalet är stort. Thiblin har bara hittat drygt 90 någorlunda säkra fall de senaste 15 åren. Därtill ska läggas 300 misstänkta fall sedan 1994. Den gruppen är unga väldigt muskulösa killar som avlidit utan att man hittat AAS i blodet hos dem. Dödsfallet kan ha skett mellan kurerna när de är rena. En annan svårighet när det gäller att kartlägga dödsfall bland AAS-missbrukare är att så få avlidna testas för sådana droger.

– Steroiderna leder sällan direkt till döden, det sker nästan alltid indirekt. Dels på grund av riskbeteendet när de är inne i en kur. Dödsorsakerna är mord, trafikolyckor, andra olyckshändelser, samt självmord som inte är avsiktliga, men impulshandlingar. Dels avsiktliga självmord mellan kurerna då personen är deprimerad.

Av alla hormonmissbrukare som dör är det ungefär hälften som gör det genom mord eller självmord. För övrig narkotika dör ungefär 25 - 30 procent på det sättet. AAS skiljer alltså ut sig på ett mycket dramatiskt sätt.